Johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Valtioneuvoston E-selvitys E 61/2017 vp: Euroopan vakausmekanismin (EVM) vuoden 2016 vuosikertomus ja tilintarkastuslautakunnan kertomus ja Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) vuoden 2016 tilinpäätös, johdon kertomus ja tilintarkastajan kertomus

Tarkastusvaliokunta 19.9.2017 klo 12:50
Asiantuntijapyyntö 12.9.2017: asiantuntijakuuleminen ja asiantuntijalausunto

Valtiontalouden tarkastusviraston asiantuntijalausunto valtioneuvoston E-selvityksestä E 61/2017 vp: Euroopan vakausmekanismin (EVM) vuoden 2016 vuosikertomus ja tilintarkastuslautakunnan kertomus ja Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) vuoden 2016 tilinpäätös, johdon kertomus ja tilintarkastajan kertomus

1 Yleisiä huomioita

EVM:n ja ERVV:n ulkoisena tilintarkastajana toimi tilivuoden 2016 aikana PricewaterhouseCoopers. Ulkoisen tilintarkastajan mukaan EVM:n ja ERVV:n tilinpäätökset antavat oikean ja riittävän kuvan yhtiöiden taloudellisesta asemasta.

EVM:n tilintarkastuslautakunnan kertomuksessa ei, edellisvuosista poiketen, nosteta esille erityisiä havaintoja tai suosituksia hallintoneuvoston tietoon. Vuonna 2016 ei kertomuksen perusteella valmistunut varsinaisia lautakunnan tekemiä tai teettämiä tarkastuksia, mutta lautakunta raportoi EVM:n sijoitustoimintaa koskeneen tarkastuksen valmistuneen helmikuussa 2017. Tarkastus toteutettiin Irlannin ylimmästä tarkastusviranomaisesta olevien asiantuntijoiden avustamana. Lautakunta on vuoden aikana myös arvioinut ETT:n asiantuntijan avustamana ulkoisen tilintarkastajan menettelyjä, sisältäen ulkoisen tilintarkastajan tuottaman tarkastusdokumentaation ja riskiarviot.

On myönteistä, että valtioneuvoston E-selvityksessä käsitellään myös eurojärjestelmään liittyviä vastuita. Tarkastelussa kuvataan vastuita kuitenkin suhteellisen yleisluonteisesti. Eurojärjestelmää koskevan tarkastelun hyödyllisyyttä lisäisi se, että tarkastelu sisältäisi kuvausta nimenomaan korkeariskisiksi arvioituihin jäsenmaihin liittyvistä mahdollisista riskeistä.

2 EVM:n hallintoneuvoston tilaama arviointi tukiohjelmien toimivuudesta

EVM:n vuosikertomuksessa selostetaan hallintoneuvoston puheenjohtajan Dijsselbloemin esittäneen vuonna 2016 syvällisen analyysin teettämistä EVM:n ja ERVV:n tukiohjelmista. Hallintoneuvosto hyväksyi hankkeen sisällön myöhemmin vuonna 2016. Analyysin tavoitteeksi asetettiin Irlannin, Portugalin, Kreikan (toinen ohjelma), Espanjan ja Kyproksen ERVV/EVM-ohjelmien tehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointi. Hankkeen vastuuhenkilöksi valittiin EVM:n ulkopuolinen henkilö.

Riippumattoman arvioijan (”Independent Evaluator”) Gertrude Tumpel-Gugerellin arvio[1] julkaistiin kesäkuussa 2017. Arvion keskeisten havaintojen mukaan EVM ja ERVV, yhdessä muiden kriisitoimenpiteiden kanssa, ovat täyttäneet niille määrätyn tehtävän rahoitusvakauden varmistamisessa euroalueella. Arvion mukaan ohjelmamaiden velkakestävyys on parantunut, mutta tukiohjelmien makrotaloudelliset tulokset ovat olleet vaihtelevia. Rahoituksen määrä on ollut riittävää suhteessa ohjelmien tavoitteisiin, mutta rahoitukseen sisältyvien varmuuspuskurien määrä on ollut välillä epäselvä. Ohjelmien todettiin sisältäneen toisinaan sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät olisi olleet välttämättömiä niihin syihin puuttumiseksi, joiden takia maiden pääsy markkinaehtoisille velkamarkkinoille oli heikentynyt. Lisäksi käytännön yhteys ohjelmassa määriteltyjen ehtojen noudattamisen ja maksuerien suorittamisen välillä on ollut epäselvä. Rahoitusavun arvioidaan auttaneen lähes kaikkien ohjelmamaiden pääsyä velkamarkkinoille kestävällä korkotasolla, mutta rakenteellisten uudistusten viimeistelyyn olisi tarvittu enemmän aikaa kuin ohjelmissa oli määritelty.

Arviossa todetaan myös, että arvion tekemistä rajoitti toisinaan tiedon ja dokumenttien heikko saatavuus. Maaohjelmien tietoja ei raportoida täysin harmonisoidulla tavalla, mikä rajoittaa sidosryhmien mahdollisuuksia vertailla tietoja maiden välillä ja ajassa.

Havaintojen pohjalta arviossa esitetään useita suosituksia EVM:lle, mm.: EVM:n tulisi tukea ohjelmien uskottavuutta ja omistajuutta, esimerkiksi selkeän fokuksen, realismin ja tarkoituksenmukaisen viestintästrategian keinoin. Ohjelmien tavoitteiden ja prioriteettien tulisi olla selkeitä, velkamarkkinoille pääsyn palauttamisen ollessa avaintavoite. Ohjelmissa tulisi myös puuttua rahoitussektorin ongelmiin välittömästi. EVM:n hallintorakenteita tulisi kehittää, koskien esimerkiksi ohjelmaneuvotteluja, ohjelmien muotoilua sekä niitä kriteerejä, jotka ohjaavat maksuerien suorittamista ehtojen noudattamiseen perustuen. Lisäksi EVM:n ja ERVV:n toiminnan läpinäkyvyyden ja arvioitavuuden varmistamiseksi EVM:n tulisi kehittää tiedonhallintaa, asiakirjojen jäljitettävyyttä ja asiakirjajulkisuutta. Arvio nostaa keskusteluun myös EVM:n mahdollisen laajemman roolin euroalueen kriisien ehkäisyssä tulevaisuudessa.

[1] Independent Evaluator appointed by the ESM Board of Governors: EFSF/ESM Financial Assistance Evaluation Report. June 2017.